

LUTHERSK KIRKETIDENDE

INNHOOLD

Drop-in-kirken / Familiekatekisme og lærebok / Sokneprest Gustav Aagaard / Hva er god kirkelig beredskap? / Mer om apokatastasis og kirkens lære / En kort kommentar til Per H. Andersen / Sluttreplik til Per Kristian Aschim / Fra bispedømmerådene

SØNDAGSTEKSTEN

Juledag - Ernst-Modest Herdieckerhoff

2. juledag / Stefanusdagen - Per Kristian Sætre

Romjulsøndagen - Elin Lunde

Gjennom disse samtalene opprettes det tillit og fellesskap om ritualiseringen.

Drop-in-kirken

Jeg er på mange områder en tilhenger av drop-in prinsippet. Jeg bestiller for eksempel aldri time hos frisøren; jeg liker at det finnes drop-in bilverksteder og spontane kaffevisitter. Dette prinsippet legger til rette for at det kan være en kort vei fra impuls til utført handling, eller fra behov til behovstilfredstillelse. Ventetider og

pålagte forberedelser betraktes i hovedsak som noe forstyrrende eller noe som søkes eliminert. Det umiddelbare og raske som tilbys gjennom et slikt tilbud, kommer også i møte et postmoderne behov for å være fri og fleksibel. Det blir plass til mer i livet hvis vi kan "ta det der og da". Derfor sender vi ikke brev i posten når

vi vil ha kontakt med en venn. Vi oppretter kontakten umiddelbart, gjennom SMS eller sosiale medier.

Svært mange medlemmer i kirken har et punktuelt forhold til den menigheten de tilhører. Selv om selve medlemskapet og følelsen av tilhørighet kan være stabil og langsgående, er den faktiske berøringsflaten ofte liten og sporadisk. Undersøkelsen Ung i kirken (2010) gir nyttig informasjon, særlig om unge voksnes interaksjonsflater med kirken. For aldersgruppen 18–30 utgjør de kirkelige handlingene de viktigste kontaktpunktene til den kirken man hører til. Blant informantene hadde 32 % del-

tatt i en gravferd siste året. Tilsvarende tall for vigsel og dåp var 29 % og 23 %. Deltakelsen i øvrig gudstjenesteliv er marginalt i forhold til disse tallene. For dem som ikke selv er i sentrum for disse ritualiseringene, og som bare er gjester i bryllup eller barnedåp eller har et relativt perifert forhold til avdøde, blir kasualgudstjenesten et punktuelt møte med kirken. Sånn er det; det er våre betingelser. Men for brudeparet selv, for de nybakte foreldre eller de nærmeste pårørende til avdøde *utvides* kontaktflaten. Det er lang tradisjon for en pastoral praksis i vår kirke at det skal gjennomføres ritualforberedende samtaler. Gjennom disse samtalene opprettes det tillit og fellesskap om ritualiseringen. Dette arbeidet er slik jeg ser det, et uvurderlig bidrag til at de som deltar får oppleve seg ivaretatt, og at de med større grad av sannsynlighet kan oppleve den kirkelige handlingen som personlig meningsfull. Gjennom disse forberedende samtalene utvides kontaktflaten vesentlig. Det innføres en ventetid, en utsettelse; det opprettes en refleksjonstid mellom hendelse og ritualisering. Gjennom kasualsamtalen gir kirken impulser til denne refleksjonen. I vår kirke gjelder med andre ord ikke drop-in-prinsippet ved kirkelige handlinger.

Nettopp fordi denne forberedelsestiden blir holdt fram som nødvendig, er det grunn til å spørre om denne praksisen er under press i kirken vår. Dagsavisen Vårt Land meldte i midten av oktober at stadig flere menigheter og prester i Svenske Kyrkan kunne tilby dåps-handlinger på dagen, etter et tilnærmet drop-

in-prinsipp. Selv om det også her skulle forutsettes en samtale, kunne alt la seg gjøre i løpet av en formiddag. Det ble gitt referanser til dåpspraksis både i Det nye testamente og på noen misjonsfelter, der dåp fulgte umiddelbart etter forkynnelse. Forholdene er annerledes i Den norske kirke. I både Sverige og Finland er båndene mellom dåp og menighetens hovedgudstjeneste allerede mye løsere enn hos oss. I Finland blir de fleste barn døpt hjemme, gjerne på en lørdag. Jeg ønsker meg ikke en slik utvikling i vår kirke. De kirkelige handlingenes alvor og eksistensielle meningstygde tilsier ikke en raskere eller "lettere" ritualforberedelse enn i dag, snarere tvert i mot.

Jeg ønsker meg vigslar og begravelsar som er åpne og kunngjorte gudstjenestelige handlingar

Jeg ønsker meg en fortsatt vektlegging av dåpen som en inngang i menigheten, noe som tilsier at det med fordel bør være en faktisk menighet som tar i mot barnet i kirken. Jeg ønsker meg vigslar og begravelsar som er åpne og kunngjorte gudstjenestelige handlingar. Jeg ønsker meg også en styrket vekt på samtalen som forberedelse til de kirkelige handlingene. Det er ikke uproblematisk at mange menigheter har måttet gi opp de individuelle dåps-samtalene fordi de er for tidkrevende for prestene. Dåpsmøter er en god ting; de gir gode muligheter til å gi samlet informasjon og til å skape fellesskap. Men de gir ikke samme anledning til oppmerksomhet om det som er unikt ved den enkelte familie, deres fortellinger, følelsar, verdier og overveielser. De prester som ønsker å prioritere de individuelle dåps-samtalene, bør få anledning til dette. Prester blir selvsagt lei av å høre om alt som er veldig viktig, og som absolutt bør prioriteres. Derfor ønsker jeg ikke å foreskrive en praksis som kanskje med nødvendighet må gå ut over noe annet. Men det er grunn til å oppmuntre dem som prioriterer kasualsamtalen. Det er her kirken har sin største berøringsflate med sine medlemmer. Og der mennesker i livets avgjørende øyeblikk møter kirkens ritualer, der *skjer* evangeliet. Det er greit med drop-in-frisørar. Det er ikke fullt så greit med kirkelige drop-in-ritualer.

SJUR ISAKSEN
sjur.isaksen@mf.n

Familiekatekisme og lærebok

AV HARALD KAASA HAMMER

Denne vinteren kommer det ut to versjoner av Luthers Lille katekisme: En oppdatert oversettelse på Verbum forlag, og i den nye Salmeboken kommer en forkortet versjon, utarbeidet av Bispemøtet. De to versjonene dekker ulike behov. Luther skrev katekismen til bruk i hjemmet, for å forklare og innøve og utøve budene og troen og bønningen, når vi stå opp og legger oss, når vi går til bords og til vårt arbeid. I salmeboken får vi en versjon som ikke er bundet til hjemmet og hverdagslivet, men er beregnet på skolen og konfirmantundervisningen.

Et uregelmessig verb

Det var jo ganske spesielt at Luthers Lille katekisme som er en praktisk anlagt bok for familien og hjemmet, ble bekjennessskrift i de lutherske kirker. De andre bekjennessskriftene er jo liturgiske bekjennelser og dogmatiske lærestykker. Det pedagogiske siktet har fått fornyet aktualitet i vår tid når hjemmet og menighetene ikke lenger kan regne med at barnetroen styrkes og nærer i skolen. Trosopplæringsreformen legger fornyet ansvar på kirken og menighetene, og på faddere og foreldre.

Lille katekisme utfordrer på alle nivåer: kirken, menighetene og hjemmene. Kirken som kirke trenger et pedagogisk bekjennessskrift som er stadig påminnelse om at troen skal leveres videre. Menighetens søndagsgudstjeneste trenger å stå i vekselvirkning med hverdagens åndelige liv og med alle hverdagens utfordringer. Menighetens undervisning skal støtte og bygge opp under fadernes og foreldrenes ansvar for hverdagens trosnivå i alle nettverk og

relasjoner. I *hjemmet* – om vi bor alene eller i familie – trenger vi at vårt åndelige liv knyttes til det vi alle gjør, og som mennesker har gjort til alle tider: Vi står opp og legger oss, vi går til arbeid hjemme eller ute, og vi går til bords. Lille katekisme leder inn i praktisk innøvelse og utøvelse av budene og troen og bønningen i hverdagslivet, ved arbeid og mat og hvile.

Behovet for en enkel lærebok

I 1964 tok Bispemøtet initiativ til en arbeidsgruppe som skulle gjennomarbeide katekismetekstene på nytt med tanke på katekismens bekjennelseskarakter og på bruk i skolen. De ønsket at denne utgaven skulle være den gjeldende i skolen og konfirmantundervisningen.

Andaktsbokselskapet ga ut Bispemøtets katekisme i 1980, sammen med versjoner til studiebruk og til andaktsbruk, utarbeidet av Tore Kopperud.

Fokuset på bekjennelseskarakteren og undervisningen går frem av undertittelen på katekismeutgaven: "En liten håndbok med det viktigste i kristentroen på grunnlag av Martin Luthers lille katekisme". Det markeres altså at dette ikke er ment å være en direkte oversettelse av Martin Luthers Lille katekisme.

Fra familiekatekisme til lærebok

Tekstene er løst ut av den opprinnelige familierammen og satt sammen til en lærebok som utgjør om lag 2/3 av den opprinnelige teksten.

1. Morgen- og kveldsbønn, bordbønn og takkebønn er tatt ut av katekismen, og med dem innøvelsen av budene, troen og Fadervår

gjennom dagens rytme.

2. Hustavlen med utvalgte bibelavsnitt er også tatt ut i Bispemøtets utgave. Bibelavsnittene som Luther tok med, omhandler de fem nettverkene Gud har satt oss inn i: Menigheten, samfunnet, ekteskapet, familien og arbeidslivet – altså de rammene kjærligheten, troen og bøn-
nen skal utøves i.

3. Luther satte overskriften: "De ti bud, således som en husfar enfoldig skal fremholde dem for sine husfolk". Bispemøtet skriver: "De ti bud med noen forklaringer som gjør oss bedre kjent med Guds vilje" og "Troen med noen forklaringer som gjør oss bedre kjent med hvem Gud er og hva Gud har gjort og gjør for oss" og "Fadervår med noen tillegg som hjelper oss til bedre å forstå hva vi ber om". Dåpen og Nattverden har ikke slike overskrifter. Overskriftene fokuserer altså på kjennskap og forståelse, til forskjell fra Luthers praktiske sikte.

4. Luther gir foreldre konkret hjelp til å forklare de fem hovedtekstene som alle skulle kunne utenat. Det gjør han ved dialoger: "Hva betyr det?" / "Svar: Gud gir daglig brød..." / "Hva menes med daglig brød?" / "Svar: Med daglig brød menes...". På denne måten vises det hva barna skal lære og kan spørre om, og hva foreldrene skal lære seg til å svare. Bispemøtet har dempet dialogformen ved å sløyfe angivelsen av "Svar:". I stedet er spørsmålene gjort til overskrifter over hvert ledd.

Endringer og tilføyelser

Ellers er det gjort endringer i et par av budene. Daværende bibeloversettelse hadde: "Du skal ikke misbruke Herren din Guds navn." Dette ble forkortet til: "Du skal ikke misbruke Guds navn." Bibeloversettelsen hadde: "Du skal ikke vitne falskt mot din neste." Dette ble endret til: "Du skal ikke tale usant om din neste."

Etter budene føyer Bispemøtet til avsnittet "Hva er summen av budene?" og siterer det

dobbelte kjærlighetsbudet i Matt 22,37–39. På samme måte er det føyd til et par bibelord etter Skriftemålet.

Under Skriftemålet tok Bispemøtet ut konkrete eksempler på synd og formaningen til ikke å være engstelig om man ikke var plaget av slike eller større synder. De tok også ut avsnittet om skriftefarens sjelesørgeriske hjelp til dem som er anfektet.

Lille katekisme er kommet ut i mange forskjellige utgaver, helt fra den dansk-norske skoleutgaven til Palladius fra 1537. Bispemøtets utgave går inn i den senere tradisjonen med å dele katekismen i fem parter. Overskriftene lyder: "Første del – De ti bud ..." og lignende. Skriftemålet regnes ikke med blant de fem partene og har ikke slik overskrift.

Minimale endringer fra 1980 til 2002 og til 2013

Bispemøtets katekismeutgave ble tatt inn i "Bønnebok" som ble vedtatt av Kirkerådet 10. juni 2002, etter ordning for liturgiske forsøksaker. Skriftemålet ble flyttet til etter "Femte del – Nattverden". Ellers er det få og minimale endringer fra 1980-utgaven.

Bispemøtets katekismeutgave føres videre i bønnedelen av Salmeboken som kommer i 2013. Men Fadervår og bibelsitatene justeres etter den siste bibeloversettelsen.

Vi trenger begge katekismeutgavene!

I 1976 ga Credo forlag ut en oversettelse av Lille katekisme, som et hefte til å legge i Bibelen, først og fremst med tanke på den interne undervisning i skolelagene. Til forlagets store overraskelse måtte de trykke opp 100 000 eksemplarer. I 1997 ga Det evangelisk-lutherske kirkesamfunn ut en ny oversettelse på Lunde forlag. Disse oversettelsene har vært brukt parallelt med Bispemøtets versjon. Fremdeles har vi bruk for både en familiekatekisme og en lærebok.

Sokneprest Gustav Aagaard

Prof. Ole Hallesbys konfirmantprest som predikant og sjelesørger.

AV TROND H. F. KASBO

24. sept. 1893 ble Ole Hallesby konfirmert i Aremark kirke av sokneprest Gustav Aagaard. Aagaard hadde da vært prest i Aremark siden 1884, altså det meste av Hallesbys oppvekst.¹ Fordi Hallesby skrev hjem til sin far høsten 1894 og lurte på om forholdene i hjembygden var like tørre som tidligere, har man trukket den konklusjonen at "Aagaard ikke virket særlig inspirerende på Hallesby i disse årene".² Det spørs om ikke det er en litt rask slutning, noe vi skal komme tilbake til. Sokneprest Aagaard er i alle fall en mann som har satt dyper spor etter seg enn de fleste.

Gustav Aagaard var født i 1852 i Sandefjord der faren var kjøpmann. Han ble uteksaminert fra Universitetet i Oslo med utmerket resultat i 1875. I sine livserindringer nevner han spesielt prof. Gisle Johnson og prof. C. P. Caspari som avgjørende for sin utvikling.³ Han forteller at han "kom saa sterk og varm som en nybakt kringle fra Universitet ... Men naar jeg tænker mig om, forstaar jeg godt at jeg måtte bli, hvad jeg ogsaa blev: En vækkelsespredikant."⁴ At Gustav Aagaard også i mange år utfoldet en betydelig aktivitet som skjønnlitterær forfatter, skal vi la ligge her.

Aagaard hadde sin første tjeneste som personellkapellan Høvåg 1876–78. Han forteller at han opplevde stor tilstrømning til sine gudstjenester og bibellesninger. I ettertid skammer han seg over at han kunne preke opptil syv kvarter. Men han beklager ikke at han innførte noe nytt på stedet, nemlig bønnemøter.⁵ Også

som residerende kapellan i Borge 1878–1884 opplevde Aagaard at "pinsestormen" plutselig kom.⁶ Han legger heller ikke skjul på at han kom godt ut av det med de forskjellige fraksjonene blant lekfolket i Borge.⁷ Også som sokneprest i Enebakk 1894–1905 og Jakob menighet i Oslo synes Aagaard å ha hatt mange tilhørere under sin prekestol.⁸ Til sist var Aagaard predikant i Bogstadveien kapell for Oslo Indremission 1915–1920. Også der samlet han fullt hus.⁹

Hvordan var så Gustav Aagaard som forkynder? Ut fra et samstemt vitnesbyrd blir han betraktet som en spirituell vekkelsepredikant. Hva har han så selv å si om prekenkunsten?

I sine livserindringer i Bymissionæren siterer han Martin Luthers råd til predikanten: "Tred frisk (og rask) op – luk munden op (snak fra leveren) og hold snart op!" Han anbefaler den gyldne middelvei når det gjelder lengden.¹⁰ Et annet sted poengterer han at en preken ikke må være en teologisk avhandling der presten svever i det blå og skyter bom, heller ikke et musikkstykke i ord, men "et vidnesbyrd – om Kristus og frelsen i ham." Prekenen skal inneholde varm, praktisk og enfoldig tale – "menneskelivet belyst av Kristi ord til trøst for denne og hin".¹¹

Han forteller om seg selv at han har fått i nådegave fra Gud at han ikke vet hva lampefeber er når han skal preke, "ja, ikke bare være rolig paa prekestolen, men fri og glad, ja lykkelig som intet annet sted". Han lar oss i samme

åndedrag få vite at hans høydepunkter som predikant var de gangene han fikk tale til store forsamlinger på opptil flere tusen mennesker.¹²

Om vi leter etter skrevne prekener av Aagaard, er det ikke stort å finne. Det er heller ikke så rart med det utgangspunktet og de idealene han hadde. Det foreligger en ferdig utskrevet preken fra en bispevisitas i Borge i 1880 over 1 Kor 1,17–31. På trykk virker den lite iøynefallende både i form og innhold.¹³ Ved seinere visitaser har han bare etterlatt seg en lapp med noen stikkord på.

Utover i 1880-årene ble det gitt ut en rekke prekensamlinger, og Aagaard er representert i flere av dem. I likhet med mange andre typiske vekkelsespredikanter, gjør ikke prekenene hans seg stort på trykk. De har nok artet seg langt annerledes i virkeligheten med en sterk appell til tilhørerne. Det er særlig i en preken over alle vekkelsespredikanters yndlingstekst, Luk 15,11–24, at Aagaard kommer mest til sin rett. Dette var en tekst han ofte vendte tilbake til i sitt forfatterskap. Prekenen har som tema "Den forlorne Søn", og han er mer frisk og ledig på papiret enn ellers.¹⁴ Her vet han å utfolde seg på en appellerende og vekkende måte. Han bruker en kommunikasjonsform som måtte fengsle tilhørerne, ja, som var egnet til å føre "de forlorne til Faderen". Samme inntrykk får vi av en preken over kongesønnens bryllup, Matt 22,1–15.¹⁵

Når Aagaard stod overfor tekster han var mindre fortrolig med, som Joh 6,1–15, kunne han gå helt utenom teksten ved å si: "Jeg vil ikke dvæle lengere herved, men strax gaa over til et Ord som ved Gjennemlæsning af denne Text saa levende falt mig i tanker, dette Ord nemlig: 'Hvo, som tror, haster ikke.'"¹⁶ Slik kunne en pietistisk farget vekkelsesprest løse perikopetvangen når teksten ikke falt i smak.

Etter å ha gått gjennom Gustav Aagaards etterlatte prekener sitter vi igjen med det inntrykk at han trivdes best med en muntlig fremstilling uten utskrevne manuskripter. Aagaard har nok også likt seg best når han selv fikk velge tekst og utfolde sine yndlingstema. Derfor tillyste han også en rekke sammenkomster utenom gudstjenestene, der han stod langt friere som predikant.

I sine memoarer tillater Aagaard seg å gi noen pastorale råd. Til unge kapellaner har han

fire råd: 1. "Vogt dig for Rosekonene." 2. "Tag daglig Karl Apostel (betegnelse for soknepresten) med i din Bøn." 3. "Samraad dig med Sognepresten." 4. "Tal altid i Kjærlighed om din gamle Sogneprest."¹⁷ Slik ville han løse det klassiske problemet med et anstrengt forhold mellom eldre og yngre kolleger.

I en annen sammenheng der han påtar seg å gi råd til yngre prester, poengterer han at det gjelder å ta det med ro under alle forhold. Ikke alt går bestandig etter oppskriften. Han nevner flere pussige, uforutsette tildragelser under kirkelige handlinger. Når slikt inntreffer, gjelder det ikke å ta seg selv høytidelig og fremfor alt bevare roen. Han understreker også at det er viktig å vise seg rundt i menigheten, ikke minst ved husbesøk. Oppsummerende kan han si: "Vær naturlig, vær dig selv, uten noget høitidelig væsen – jeg taler her igjen, som oftere før, til min ven, den unge prest, nybegynderen – la samarien og kraven være hjemme, og præketonen likesaa. Den sidste – præketonen altsaa – bør du for den saks skyld si farvel til for bestandig, hvis du skulle ha lagt dig til den."¹⁸

Aagaard høstet betydelige erfaringer som sjelesørger ved begynnelsen av sin tjenestetid ved Amtsykehuset i Fredrikstad. Men "hvilket kursus i pastoralteologi presten fik!" sier han selv. Det overgikk langt den lærdom han hadde fått i faget ved universitetet. "De syke, de anfektede, de døende er mange ganger dyktigere lærere." Kritikken rammer på dette punkt hans praktikumlærer J. C. Heuch, som også hadde vært sykehusprest og skrevet en sjelesorgbok.¹⁹

Også sjelesørgeren får fire råd: 1. "Gaa aldri alene. Be Herren følge dig." 2. "Gaa aldri ind til en syk med et surt og trist ansikt. Om du ikke er glad, spill heller 'den hellige komedie'." 3. "Kom ikke med lange og svære prækener til en syk." 4. "Ta med et kræmmerhus sukker-tøi."²⁰

Han er den første til å innrømme at sjelesorgen har sin grense. "Vanviddet stod i flor..." Av det han har å fortelle, får vi inntrykk av at grensene mellom psykiatri og sjelesorg var langt mer uklare den gangen enn de er i dag.²¹ Vi merker oss at Gustav Aagaard omtaler psykisk utviklingshemmede med en for sin samtids del, uvanlig stor respekt.²²

Gustav Aagaard nevner en rekke sykdommer

som nok var mer utbrett på hans tid enn i vår. En av dem han er spesielt opptatt av, og som han har hatt god erfaring med å hjelpe, er de hysterisk syke som ofte ble liggende med innbilte lammelser (hysteria nevrotica). Aagaard gir flere eksempler på hvordan han har fått disse menneskene på beina. Han synes å ha brukt en spontan, overrumplende metode der han sjokkerte den sengeliggende med sine frittalende uttalelser slik at de kom seg på beina i en fart. Grunnen til at han lyktes med både hysteriske og andre psykisk syke sier han skyldtes "at den vilje, der møtte dem, var sterkere enn deres egen".²³

Også i andre sammenhenger kunne han opp tre svært direkte og dristig. En villstyring av en bonde i Øymark hadde mistet sin 11 år gamle datter. Da han på begravelsesdagen stod og så forvilet ned i den mørke graven, gikk Aagaard bort til ham og sa: "Stå ikke der og se ned i den dype graven, men se opp, for der er Gud!" Det førte til et vendepunkt i den stolte bondens liv.²⁴

Vi tar til slutt med at Gustav Aagaard sto på sentral ortodoks luthersk grunn ved praktiseringen av syndsbekjennelse og absolusjon. Det var nok ikke noe han var blitt oppdratt til ved universitetet, men hadde tilegnet seg i livets skole.²⁵ Han kommer ikke så mye inn på dette i sine memoarer, men i noen av hans bøker står dette sentralt. Han kan fortelle om hvordan absolusjonen forandret et forvilt menneske.²⁶ Han lar romanen "Da ankeret falt" ende med skriftemål og nattverd.

Det er ikke vanskelig å forestille seg at Gustav Aagaard har vært en markant personlighet i Aremark under Ole Hallesbys oppvekst. At han som pietistisk preget vekkelsesprest også kan ha vært med å farge den kommende kirke- mannen, er ikke usannsynlig. Aagaards familiære tradisjon vil ha det til at det var et nært og godt vennskap mellom soknepresten Aagaard og prof. Hallesbys far, haugianeren Christen Hallesby. Som barn lekte deres barn sammen. Aagaards sønn, Waldemar, skal sammen med Ole Hallesby ha forsøkt å øke svineholdet på Hallesby med å "plante svinehaler i slakte- tiden".²⁷ Det begynte å bli noen år siden vekkelsen i 1886 da Hallesby skrev hjem til faren sin i 1894. Uttalelsen bør nok sees i det lyset. Det gikk da heller ikke mer enn to år før

vekkelsen brøt ut igjen i Aremark.

Gustav Aagaard sto i alle fall på samme teo- logiske linje som Ole Hallesby. Han klager over den påtrengende bibelkritikk,²⁸ og han taler rosende ord om Menighetsfakultetet.²⁹ Et ytterligere tegn på det gode forholdet mellom Ole Hallesby og hans gamle konfirmantprest, er at den første kirke Hallesby talte i til høymesse, var Enebakk kirke 28. juni 1903 over – ja nett- opp Luk. 15,11–24. Han var da gjest hos Aagaard.³⁰ Vi anser det som sannsynlig at en så markant mann som Gustav Aagaard har satt dypere spor etter seg hos Ole Hallesby enn tid- ligere antatt.

¹ Om Aagaards forhold til bygdefolket, se Trond H. F. Kasbo: *Forholdet mellom menigmann og embetsmann sett gjennom sokneprest Aagaards briller*. Østfoldarv nr. 11, 1995, s 136ff.

² Steinar Moe: *Det avgjørende frelsesvalg. Viljes- og omvendelsesforståelsen hos Ole Hallesby*. Tønsberg 1988, s 62f.

³ Gustav Aagaard: *Fra mine presteaar*. Bymissionæren 1916, nr. 34, s 270, nr. 36, s 287 og Gustav Aagaard: *Efterslæt*. Bymissionæren 1917, nr. 39, s 308f.

⁴ Aagaard 1916, nr. 11, s 86f.

⁵ Ibid. nr. 12, s 94.

⁶ Id. nr. 32, s 254.

⁷ Id. nr. 47, s 373f.

⁸ N. R. Aas: *Enebakk Herred. Bidrag til en bygd- og slektshistorie*. Oslo 1927, s 72 og Andreas Gjerd: *Jakob kirke og menighet. Et verdig kapittel i Oslo bys kirkehistorie*. Oslo 1987, s 59.

⁹ Lars Aanestad, Sigurd Lunde, Karsten Ekorness og Johan B. Straume: *Kristen sang og musikk*. Oslo 1965, Bind 2, s 1194.

¹⁰ Aagaard 1916, nr. 42, s 366.

¹¹ Ibid. nr. 46, s 366.

¹² Id. nr. 28, s 122. . *Bymissionæren* 1917, nr. 25, s 198 og nr. 31, s 246.

¹³ Christiania bispearkiv. Tilsyn. Visitas-pakke. Rekke 2, No. 1. Nedre Borgarsyssel prosti. SAO.

¹⁴ D. Chr. Frich og H. Halvorsen: *Hvad skal jeg gjøre for at blive salig? Prædikener over Kirkeaarets nye Evangelietekster*. Første Række. Af Prester i den Norske Kirke. Bergen 1887, s 20ff.

¹⁵ *Et er fornødent*. Søndagsprædikener udgivne for Kirkeaaaret 1884-1885 af Den norske Lutherstiftelse. Kristiania 1885, s 221ff.

¹⁶ *Et er fornødent* 2. Søndagsprædikener udgivne for Kirkeåret 1885 – 1886 af Den norske Lutherstiftelse. Kristiania 1886, s 89.

¹⁷ Aagaard 1917, nr. 26, s 206.

¹⁸ Aagaard 1916, nr. 44, s 349.

¹⁹ Se Trond H. F. Kasbo: *Skriftemålet i norsk sjelesorg-tradisjon*. Tidsskrift for sjelesorg. Nr. 2, 1996, s 84.

²⁰ Aagaard 1916, nr. 15, s 117ff. og nr. 16, s 134f.

²¹ *Ibid.* nr. 18, s 142.

²² *Id.* nr. 24, s 190. Gustav Aagaard: *Keiser Felix*. Kristiania 1904, s 135, 156 og 165f.

²³ Aagaard 1916, nr. 30, s 237ff. og nr. 16, s 134.

²⁴ Johannes Thorvaldsen: *Kristenliv i Østfold og Akershus*. Festskrift til Norsk Luthersk Misjonssamband. Oslo 1964, s 72.

²⁵ Se note 19.

²⁶ Gustav Aagaard: *I skygger og lys*. Skisser og fortellinger. Kristiania 1900, s 52.

²⁷ Meddelt av Waldemar Aagaards sønn, sokneprest Leif Aagaard.

²⁸ Gustav Aagaard: *Fra Tusmørketimerne*. Kristiania 1892, s 87ff. og Gustav Aagaard 1900, s 9.

²⁹ Aagaard 1917, nr. 19, s.149.

³⁰ Sverre Nordborg: *Vekkeren fra Aremark*, Oslo 1979, s 72.

Sjur Isaksen

ORDET GJENNOM ÅRET III

Evangeliebetraktninger over tredje tekstrekke

"Det er en dristig oppgave å skrive betraktninger over alle evangelietekstene i kirkeåret. Sjur Isaksen løser imidlertid denne utfordringen på en utmerket måte."
Per Eriksen i Vårt Land

"Isaksen har spennende overskrifter! Jeg skjønner at hver eneste er valgt med omhu. Dette er frysetørrede aha-opplevelser som bare trenger vann. Jeg må bare si meg imponert over at Isaksen klarer å la det gå opp et lys hver søndag!"

Kjell A. Skartseterhagen
i Luthersk Kirketidende

Kr 299,-

Luther Forlag

Besøk oss på: www.lutherforlag.no

Hva er god kirkelig beredskap?

Svar til Kristin Moen Saxegaard

AV PAUL ERIK WIRGENES, AVDELINGSDIREKTØR OG GURO HELLGREN, SENIORRÅDGIVER

Kristin Moen Saxegaard gjør seg en del refleksjoner om kirkelig beredskap i Luthersk Kirke-tidende nr 18/2012. Hun er ikke alene om å stille spørsmål ved hvordan vi skal organisere oss for å yte best mulig hjelp i kritiske situasjoner. Kirkerådet har ansvaret for å koordinere dette arbeidet, og har vurdert mange beredskapsmessige utfordringer. Konklusjonen har vært både å holde fast på LRS-strukturen samtidig som vi ønsker å bygge ut samarbeidet knyttet til de kommunale kriseteamene eller deres psykososiale støtteteam. Vi bygger også på at det må være et godt og avtalt samarbeid mellom de to arbeidsgiverlinjene i kirken og et tverrfaglig samarbeid mellom kirkelig ansatte.

Når Kirkerådet har valgt å holde fast ved LRS-systemet som en av de viktigste pilarene i beredskapsarbeidet, har det flere årsaker. Det er viktig med tilknytningen direkte inn til den operative redningsledelsen, og politiet må ha personer som er trenet til å gå inn i slike situasjoner. Den offentlige redningstjenesten er organisert som et samvirke mellom en rekke instanser, Den norske kirke er én av disse "samvirkeaktørene", og dette følger vi naturligvis opp. LRS-prest/-diakon har en sentral funksjon som rådgiver for politimesteren/redningsledelsen ved større hendelser. Da er det nødvendig at LRS-prest/-diakon er kjent med politiets arbeidsmåte, at man har deltatt på øvelser sammen og vet hvordan det hele fungerer. LRS-prest/-diakon arbeider i en akutt hendelse primært inne hos politiet. Fra sin plass der vil vedkommende også tidlig få oversikt over omfanget av en hendelse, plassering av evt. opprettede pårørende-/overlevendesentre og de kirkelige bemanningsbehovene på disse. Dette er ikke plassen til prest med beredskapstelefon. Det er ikke sakssvarende at alle prester i ordi-nær beredskapstjeneste skal opparbeide denne

kompetansen, delta i politiets øvelser med mer, og fordi presten med beredskapsfunksjon vil ha andre arbeidsoppgaver ute i feltet.

Når dette er sagt, ser vi også at det som oftest er de kommunale kriseteamene som kontaktes ved ulike hendelser, små og store. Dette har vi tatt høyde for i arbeidet med mal for nytt planverk. Her tydeliggjøres prestens rolle som leder av det kirkelige støtteamet. Det er også viktig at prost og kirkeverge samarbeider og lager avtaler for innkalling av mannskap til pårørendesentre, åpning av kirker og bemanning til dette. Her vil LRS-prest/-diakons kompetanse være en nyttig og ofte nødvendig ressurs for presten. I en veileder som Helsedirektoratet gav ut i august 2012, anbefales det at prest eller diakon sitter i det kommunale kriseteamet. Uansett er det viktig at det er kontakt mellom kirken og lederen av disse teamene. Ved en akutt hendelse vil det være både tverretattlig og tverrfaglig samarbeid.

Saxegaard etterlyser kursing for prostene. Det vil arbeides med kurs for proster og kirkeverger, og også med utvikling av materiale til "table top"-øvelser i den lokale kirke.

Som kirke er vi i spill og samarbeid med ulike aktører. Vi har en særlig kompetanse på å møte mennesker i krise og ved uventet død. Vi har kompetanse på tilrettelegging av rituelle handlinger i møte med det ordløse; vi har kirkebygninger som bærer med seg sorg og glede, ofte gjennom generasjoner; vi har kompetanse på oppfølgende sorgarbeid. Som kirke er vi dessuten landsdekkende. Det vil utvilsomt bli mange endringer i hvordan beredskap og håndtering av store ulykker og kriser organiseres i samfunnet i tiden framover. Den siste malen for kirkens beredskap er heller ikke skrevet; endringer vil garantert forekomme.

Mer om apokatastasis og kirkens lære

Replikk til Per H. Andersen

AV HARALD HEGSTAD

Per H. Andersen kommenterer i forrige nummer av Luthersk Kirketidende to bidrag til temaet apokatastasis fra nr. 16, nemlig min lederartikkel og Ragnar Skottenes artikkel. De mer innholdsmessige spørsmål overlater jeg til Skottene å kommentere (Se hans svar i dette nummeret), da jeg oppfatter at de fleste av Andersens kommentarer er rettet til ham. Jeg vil i denne replikken nøye meg med å kommentere Andersens innlegg med utgangspunkt i det som var hovedperspektivet i min artikkel, nemlig spørsmålet om hvor grensene for kirkens lære går i dette spørsmålet. Andersen berører ikke dette perspektivet i særlig grad i sitt innlegg, noe som kanskje er symptomatisk for hans måte å tenke på.

Jeg argumenterte i min artikkel for at det må være rom for ulike fortolkninger og tilrettelegginger av dette spørsmålet, men at en konsekvent apokatastasislære som avviser fortapelsens mulighet, klart befinner seg utenfor en grense som er trukket opp i tidligere læresaker i Den norske kirke. Jeg brukte her Schjelderup-saken som eksempel: Når departementet (med henvisning til bl.a. uttalelsen fra Teologisk fakultet) konkluderte med at biskopen ikke hadde satt seg ut over bekjennelsen, var det nettopp fordi man mente han ikke lærte apokatastasis eller fornekta fortapelsens mulighet.

Jeg er enig med Andersen at vi aldri kan nøye oss med å gjenta gamle formuleringer, men at vi er forpliktet til stadig å fortolke de over-

leverte sannheter inn i vår tid. Som prester og teologer har vi en særlig forpliktelse i så måte. Samtidig kan dette aldri bare være et uttrykk for personlige valg og preferanser. Tro er ikke bare et individuelt fenomen, men noe vi gjør sammen. Den kristne kirke er et fellesskap som holdes sammen av en felles tro. Selv om sider ved troen kan fortolkes forskjellig, er det likevel en grense for læremessig mangfold. I den lutherske kirke spiller bekjennesskriftene en særlig rolle når det gjelder å innholdsbestemme den forståelse av Bibelen, som kirken bygger på. Det setter bestemte krav, og bestemte grenser, når man opptrer på vegne av kirken. Det man f.eks. sier på prekestolen, skal naturligvis være formet av personlig erfaring og overbevisning, men må skje med en grunnleggende forpliktelse på kirkens lære (Jeg har skrevet mer om dette temaet i en lederartikkel i LK nr. 12/2011).

Også bekjennelsen behøver naturligvis å fortolkes, og det er ikke sikkert at det som gjaldt som en rimelig tolkning på 1500-tallet, er like rimelig i dag. Heller ikke en slik nytolkning kan være en rent individuell affære. Nettopp derfor har Den norske kirke organer med et særlig ansvar for å avklare hvor grensene for en rimelig fortolkning går. Som jeg pekte på i lederartikkelen, har tidligere avklaringer av dette spørsmålet vist at en lære om apokatastasis klart ligger utenfor.

En kort kommentar til Per H. Andersen

AV RAGNAR SKOTTENE, PROFESSOR DR.THEOL. VED UIS

I et innlegg i forrige nummer av LK har Per H. Andersen (PHA) tatt til motmæle mot mitt innlegg i LK nr. 16 dette år: "Kommer alle til å bli frelst til slutt?" Redaktøren har bedt meg om å kommentere noen av innvendingene hans, noe jeg velger å gjøre i to kortfattede punkter.

For det første innvender PHA at jeg innfører et nytt normerende begrep i teologien: *klassisk kristendom*. Til det er å si at begrepet slett ikke er nytt eller "katolsk". Det refererer til apostolisk kristendom, normativt nedfelt i NT, klassisk oppsummert i de felleskristne, økumeniske bekjennelser, senere videreført og utdypet på vesentlige punkter i våre evangelisk-lutherske bekjennelser. Så vel de oldkirkelige som de reformatoriske bekjennelsene er normert norm (norma normata) som bør kritisk prøves på Skriften som normerende norm (norma normans). I så henseende slutter jeg meg gjerne til PHA når han påberoper seg Luthers utsagn om at "kirkemøter kan ta feil".

Det jeg imidlertid er "fullstendig uenig" (PHAs vending) med PHA i, er at det ikke skal være mulig å finne en "enhetlig og koherent gudsåpenbaring" (min vending) i Skriften. Det mener jeg det er mulig å finne – i alle fall i sentrale lærestykker som for eksempel i spørsmålet om menneskers frelse og fortapelse. I slike spørsmål vil jeg – med Luther – hevde at Skriften er klar og entydig. Når PHA påstår det motsatte og at Skriften dermed ikke har en enhetlig og koherent gudsåpenbaring, røper han et modernistisk bibelsyn der Bibelen hevdes å romme flere ulike og innbyrdes motstridende teologier/konfesjoner/dogmatikker som man kan og bør velge mellom. Med et slikt bibelsyn er det ikke vanskelig å forstå at man

"velger bort" anstøtelige lærestykker som for eksempel læren om dommens dobbelte utgang. Men er det da kristendom en står tilbake med?

For det andre sier jeg meg gjerne enig med PHA når han skriver: "Det er nåden som det grunnleggende i livet, uten den var vi fortapt, bokstavelig og metaforisk." Samtidig fremgår det av artikkelen hans at vi står for helt forskjellige nådebegrep. Mens han forstår nåden i forlengelsen av sitt apokatastasis-standpunkt, "stusser han spesielt" over min forståelse av nåden. Han anklager meg for å forfekete et ubibelsk nådebegrep med et bilde av Gud som despotisk maktutøver. Det er naturligvis en grov fortegning av både gudsbildet mitt og nådeforståelsen min.

Jeg forstår Guds nåde som *evangeliets* overraskende glede (sml. gresk: *charis* på basis av *chara*). Gleden overrasker fordi nåden oppleves som fullstendig *ufortjent* (Jfr. latin: *gratis* på basis av *gratia*). Fortellingen om den bortkomne sønnen, som også PHA nevner, er det beste eksemplet på det. Karakteristisk nok plasserer gutten seg selv *utenfor* sønnestanden hos faren sin og planlegger å be så tynt om å få status som en av leiekarene hans. Men til sin store overraskelse overvelder faren ham med sin kjærlighet og fornyer ham i barnekåret hos seg. Dét er nåde.

Men nå slutter ikke fortellingen der. Jesus adresserer den jo primært ikke til tollerne og synderne (= den bortkomne sønnen), men til fariseerne og de skriftlærde (= den hjemmeverende sønnen) som murret over at Jesus ga seg i fellesskap med så dårlige folk (Luk 15,1–2). Den lovlydige sønnen ville ikke engang bli med

på festen for broren sin, og fortellingen holder spørsmålet åpent om faren lykkes med å overtale ham til å bli med på festen likevel, eller om han – tross all sin lovlidighet – valgte å bli stående utenfor. Med andre ord advarer Jesus de selvsikre fariseerne og skriftlærde mot å sette seg selv *utenfor* fellesskapet med Jesus, og følgelig gå fortapt (sml. Luk 13,23ff; 14,15ff etc.). Den sterkeste bibelfortellingen om Guds nåde rommer altså en sterk advarsel mot fortapelsens mulighet og realitet.

Dette understreker igjen nådens karakter av overraskende og ufortjent barmhjertighet, en barmhjertighet som fremkaller troens *undring*

over at *nåden også gjelder en synder som meg*. I denne sammenhengen kommer jeg på et annet Luther-ord (fritt gjengitt etter hukommelsen): ”Når jeg kommer til himmelen, vil jeg undre meg over å finne noen jeg ikke ventet å finne der. Dernest vil jeg undre meg over ikke å finne noen jeg ventet å finne der. Men aller mest vil jeg undre meg over å finne meg selv der.”

Om noen av LKs lesere er interessert i å finne mer ut av gudsbildet og nådeforståelsen i min teologi, får jeg henvise til to av bøkene mine, henholdsvis ”Gudsbilde og fortapelsessyn” (Solum forlag 2003) og ”Nåden og gaven” (Solum forlag 2008).

Sluttreplikk til Per Kristian Aschim

AV MARIT HALVORSEN HOUGSNÆS

Først: De arbeidsrettslige kildehenvisninger Per Kristian Aschim viser til i LK 19/12, er (med unntak av Wiersholms rapport som er en bestilt utredning fra PF av ny dato) alminnelige lærebøker i norsk arbeidsrett. Disse er selvsagt alminnelig kjent for KA som bedriver daglig arbeidsrettslig rådgivning. De ble selvsagt også lagt til grunn og grundig drøftet da det parts-sammensatte FOA-utvalget på kirkelig sektor arbeidet med spørsmålet om fremtidig organisering av arbeidsgiveransvaret i Den norske kirke i 2007–2008.

Når jeg valgte å kommentere Aschims første innlegg, var det for å melde tvil om hensiktsmessigheten av å bedrive videre eksegese av begrepet ”virksomhet” for å løse fremtidig kirkelig organisering. Aschims svar til meg i LK 19/12 bestyrker meg i mitt anliggende.

Klare begreper og evnen til å presisere hva man mener når man bruker ord, er både bra og nødvendig. Alminnelig kunnskap om juridiske forhold likeså. En debatt om nyorganisering av Den norske kirke krever likevel en annen hovedtilnærming. Grunnleggende sett handler det om kirkesyn og maktfordelingsprinsipper. Realpolitisk og strategisk handler det om hvordan eksisterende ressurser – inkludert ledelsesressursene – kan forvaltes på best måte. Ledelsesmessig handler det om visjoner, prosessforståelse og implementeringsevne.

Jeg deltar gjerne i en videre debatt med Aschim /PF om disse spørsmål. At PF nå også åpent støtter intensjonen om å avvikle dagens todelte arbeidsgiversystem og understreker behovet for et samlet, helhetlig lederskap, gir grunn til optimisme.

SØNDAGSTEKSTEN

Ernst-Modest Herdieckerhoff, Per Kristian Sætre og Elin Lunde

Juledag

25. desember 2012

Prekentekst: Johannes 1,1–14

Lesetekster: Ordsp 8,1–2.22–31; Hebr 1,1–6

Liturgisk farge: Hvit

Dagen etter julaften – det er tid til refleksjon. Den travle delen av jula er over. Roen senker seg nå. Gavene er pakket opp; julemiddagen er spist; sannsynligvis er det mye igjen som kan spises i løpet av de neste dagene. Det jeg ikke rakk av juleforberedelsene i år, skal jeg i hvert fall ikke stresse med nå. Roen senker seg nå for de fleste.

Heller ikke julefortellingen er den samme dagen etter. På julaften hører vi om et slitent foreldrepar, om løpende hyrder, om travle engler. Vi hører hva som ifølge den bibelske tradisjonen skjedde på den første juledagen. Til og med barna vet om Jesus i stallen, og også de gjør seg sine tanker om dette. Og kunstnere i alle tider har vært med å feste juleevangeliet i hjertene våre; de gjorde denne fortellingen enda mere levende, hver på sin måte. På den måten har julefortellingen gravd seg dypt inn i kulturen vår og i folkesjela.

Johannes sitt julebudskap er derimot fri for alle disse kjente bildene. Men han setter frem to drøye påstander.

1. Gud blir menneske – med andre ord: Hele verdens skaper blir født som et barn.

2. Gud kommer, men menneskene vil ikke ha med ham å gjøre.

Vi kjenner fortellingen om Jesu fødsel godt;

den har fulgt oss helt fra barnsben. Historien som på alvor setter barnet i sentrum for alles interesse, hørte vi fra mor eller bestemor; den er blitt fortalt i på skolen; den leses ikke sjeldent på radio eller tv rundt juletider. For oss er denne fortellingen blitt en naturlig del av livet; derfor reagerer vi ikke på påstandene som settes frem. Julebudskapet har jo vært en naturlig del av vår kulturarv i over 1.000 år. Likevel, ved nærmere ettertanke er det noe som skurrer: Kan Gud bli menneske? Kan den evige binde seg til noe som er forgjengelig? Kan den levende Gud gå i døden? I løpet av de siste 30 år har det flyttet en god del mennesker med en annen tro til Norge. Verken muslimer eller jøder, verken buddhister eller hinduer er vokst opp med juleevangeliet. Og er det noe som troende uten kristen bakgrunn reagerer på, så er det jo nettopp disse påstandene fra oss kristne om at Gud blir menneske. Det er ved dette spørsmålet dagens religionsdialog nødvendigvis må stoppe opp. Her kommer vi ikke videre.

Johannes selv er klar over hvor drøyt hans påstand er, og for å begrunne sitt syn vender han blikket tilbake til verdens opprinnelse, til den tid da Gud skapte verden, skapte den av ingenting. Midt i dette intet lyder det en røst: "La det bli lys – og det ble lys." Gud skapte verden gjennom sitt skaperord. Dette ordet møter verden og former den; ordet er kraftig, og idet det lyder, skapes alt det ordet sier. Ordet skapte lys og liv. Men skapelsen er ikke over. Gud virker fremdeles. Ennå skaper han lys og liv gjennom ordet som lyder. Det er ikke slik at

Gud en gang bygde opp hele verden, og så har han pensjonert seg og lar verden gå sin skeive gang. Nei, kirken tror at Gud er nær, at han er omsorgsfull, at han er den elskende. Han er lyset som gir håp. En gang for drøye 2000 år siden sendte han sitt lys til verden. Det ble født i Betlehem, og de som gleder seg over Guds nærvær blant oss, de har feiret jul siden. For hva er det som skjer i julen? Gud skaper noe nytt. Gjennom Jesus lyder skaperordet igjen, og det som skapes, det er håp der vi i utgangspunkt ikke tør å håpe på noe som helst lenger, håp i møte med verdens mørke sider, håp i møte med store og små katastrofer, håp i møte med verdens urettferdighet, håp i møte sykdom, med lidelse, med døden. Når Jesus senere sier: Kom til meg, alle dere som strever og bærer tunge byrder, så vil jeg gi dere hvile, da er Guds skaperord i aksjon igjen. Og mennesker har fått et glimt av håp og trygghet; dette ordet blir et første skritt til lyset. For den som møter dette ordet – også i dag – vet at livets mørke sider ikke har det siste ordet.

Likevel er Guds ord ukjent, Mange vil ikke vedkjenne seg det. Det er for øvrig ikke et nytt fenomen; allerede Johannes var klar over at fortellingen om Guds sønn skaper motstand. For hvordan kan det gå til at den evige binder seg til tid og rom? Hvordan kan det gå til at den allmektige og uforgjengelige kan bli sårbar som et lite barn? Johannes sier: Han var i verden, og verden er blitt til ved ham, men verden kjente ham ikke. Han kom til sitt eget, og hans egne tok ikke imot ham.

Jeg vet ikke hva som må til for at mennesker skal tro på denne påstanden. Men jeg vet at de som tør å begå seg inn på troens vei, alltid har fått håp og lys og fremtid. Guds skaperord lød ved verdens begynnelse; det lød da engelen forkynte sitt budskap til hyrdene; det lyder igjen hver gang vi leser ordene som er overlevert i Bibelen. Det lyder hver gang et menneske – stort eller lite – blir døpt i den treenige Guds navn. Guds ord skaper fremdeles tro og håp; det skaper kjærlighet og mening med livet. *For alle som tok imot ham, dem ga han rett til å bli Guds barn, de som tror på hans navn. De er ikke født av kjøtt og blod, ikke av menneskers vilje og ikke av manns vilje, men av Gud. Og Ordet ble menneske og tok bolig iblant oss, og vi så hans herlighet, en herlighet som den enbårne Sønn har fra sin Far, full av nåde og sannhet.*

Idet vi ser Guds barn som er født i Betlehem, forstår vi at også vi er Guds barn, og vi vet at den himmelske far vil ta vare på oss – uansett hvordan livene våre vil bli. For uansett vil han møte oss med nåde – både i dette livet og i den verden som en gang skal komme. Så hva kan vi gjøre, annet enn å ta imot Ordet som lød ved skapelsens begynnelse, Ordet som ble født i Betlehem, Ordet som møter oss igjen fra lesepult og prekestol, døpefont og nattverdbord? Det bare forteller oss at vi er elsket av Gud – uansett hva andre måtte mene om oss. Det fyller oss med nåde og sannhet uansett hva som måtte ha vært galt i livet vårt hittil og i fremtiden. Og den som er grepet av dette ordet, kan på sin side ikke la være å fortelle historien om Guds skaperord videre – skaperordet som møtte verden i Jesus fra Nasaret.

ERNST-MODEST HERDIECKERHOFF
Sokneprest i Skårer

2. juledag / Stefanusdagen

26. desember 2012

*Evangelium: Joh 16,1–4a**Lesetekstar: Klagesongane 3,52–57 og Fil 1,27–30**Forteljingstekst: Matt 2,13–23**Liturgisk farge: Raud*

Midt mellom ribbefeitt og marsipan står han der, Stefanusdagen. Minnedagen for den fyrste martyren vart innført lenge før feiringa av Kristi fødsel vart ein del av kyrkja sin festkalender. Midt i juleoktaven ristar me støvet av den raude stolaen, den som ber fargen til Heilagandens eld og martyrane sitt blod. Historisk sett er nok dagen gudstenestedag i kyrkja vår mest av pragmatiske grunnar, for å ha ein andredag å feire julegudsteneste i dei mindre kyrkjene på, men like fullt har me teksttrekkjer som høver til martyrdagen, til bruk der det er forordna gudstenester begge dagane. Det er difor ein kompleks preikesituasjon som møter andredagspredikanten, eit heilt lite puslespel av ulike brikker som skal leggjast saman.

Fyrste brikke: Stefanus

Stefanus var den fyrste av Jesu læresveinar som døydde for trua. I Apostelgjerningane finn ein vitnesbyrdet hans for det høge rådet i 7,2–53. Dette er faktisk den lengste talen i boka. I den nye tekstboka har eit lite utdrag av talen kome med som ei forteljing om Moses på romjuls-sundagen (2. rekkja), men dette utdraget er heilt lausrive frå samanhengen. Forteljinga om korleis han vart avretta, er med på Stefanusdagen i fyrste rekkja, og som forteljingstekst på sundag for dei forfylgde, men talen, som ifylgje Lukas kosta han livet, har me berre med eit par vers av.

Andre brikke: Rakels born

I motsetning til Stefanusdagen har 28. desember forsvunne som gudstenestedag i Den norske kyrkja. Dette er i den gamle festkalenderen minnedagen for dei uskuldige borna i Betlehem som Herodes drap (Matt 2,16–23). Forteljinga om barnedrapa er likevel med som forteljingstekst og som preiketekst i fyrste rekkja på Stefanusdagen. Den nye tekstboka slår i realiteten saman desse to dagane til ein dag. I den gamle tekstboka var forteljinga om barnedrapa ganske så bortgøymd; faktisk fanst ho

berre i klammar i ein av tilleggstekstane på sundag etter jul. At forteljinga no er inne, er ei endring som har ein heil del å seie for preikesituasjonen på 2. juledag.

Tredje brikke: Forfylgling og martyrium

Tekstane i tredje rekkja har i seg sjølv ingen referansar til Stefanus og ingen referansar til dei uskuldige borna i Betlehem. Forteljingane har kome i bakgrunnen, og temaet er forfylgling og martyrium. Tredje rekkja denne dagen inneheld ei klage og ei håpserklæring frå Klagesongane, ei oppfordring frå Paulus til kyrkjelyden i Filippi om å stå saman i forfylgjingane og frå Johannes-evangeliet ein av Jesu profetiar om forfylgjingane læresveinane skulle oppleve. Dette kunne like godt vore tekstar på sundag for dei forfylgde.

Fjerde brikke: Kva snakkar du om?

På alle martyrdagar står predikanten overfor dei same utfordringane. Det nye testamentet sine dramatiske bilete av kva det kan koste å fylgje Jesus, er nokså fjerne frå norsk røyndom og kyrkjekvardag. Dei er prega av ei tid der dei Jesus-truande alt er i ferd med å verte kasta ut av synagogane, og romarane har oppdaga at det finst nokre uroelement som kallar seg "kristne". For kristne mange stader i verda er dette framleis heilt aktuelle og røyndomsnære tekstar, og det kallar oss til solidaritet – eit perspektiv som definitivt bør vere med på andre juledag. Likevel er det ikkje lett å setje ord på kva dette tyder i vår samanheng, i alle fall ikkje utan å verte for lettvint.

Femte brikke: Juleevangeliet

Det kan vere martyrdag og raud stola aldri så mykje; det er i både predikanten og kyrkjelyden sitt medvit jul. Ekkøet av juleevangeliet lyder framleis i kyrkja, og ein bør jo helst ha med nokre dugande julesongar på salmesetelen andredagen òg. Heller enn å vere eit problem meiner eg dette kan vere den brikka som får dei andre til å finne plass sin.

På veg mot eit bilete

For juleevangeliet er forteljinga om det vesle barnet i krubba og englane som song så søtt. Og så er det òg, som mange julepredikantar har understreka, ei forteljing med mørke skuggar.

Me les "det var ikkje rom for dei nokon stad," på julaftan, og "hans egne tok ikkje i mot han," på juledag. Andre juledag vert skuggane endå tydelegare. Plasseringa av den store festdagen juledag rett ved sidan av minnedagen for den fyrste martyren er eit av kyrkjeåret sine største paradoks – men noko av det viktigaste i den lutherske arven er jo at det er paradoksa som syner oss Gud. Stefanusdagen fører forteljninga vidare, frå byrjinga julenatt, ut i byen Betlehem i dagane etter at den heilage familien hadde rømt til Egypt, til urkyrkja og martyriet, og like fram til våre dagar og det vonde som framleis råkar. I preiketeksten fortel Jesus at han kjenner lidingane som skal kome. Dei er ikkje teikn på at Jesus er borte. Og han som vart fødd som menneske og levde sine fyrste år som flyktning, veit kva han snakkar om. Det er ein grunn til håp og ein grunn til å feire inkarnasjonen òg på andre juledag. I leseteksten frå Klagesongane finn ein eit sterkt uttrykk for håp, midt i skildringane av håpløysa i dei fyrste versa. Songaren proklamerer "du har høyrte meg" og "du kom den dagen eg ropte," og dette er grunnen til at han framleis vågar å kalle på Gud "frå botnen av brønnen". På mange måtar lever kyrkja framleis "på botnen av brønnen", men samstundes har me med oss juledagens evangelium om han som kom då me ropte. Og det som slår oss ved dei mange martyrforteljningane, same kor rare og fjerne dei er, er at martyrane alltid vitnar om det kristne håpet, som har sin grunn i forteljninga om ljuset som kom til verda.

Salmar

"Vi såg din styrke Herre, vi trudde på deg, Krist, når Lammets pris og ære var deira song til sist." På veg mot dette preikebiletet kjem ein ikkje unna "Du Ord frå alle æver" (NoS 80). For åtte år sidan råka òg tsunamien på andre juledag. Den romjula var det ikkje alle julesongar som heldt. Men ein som gav mening, i alle fall for meg, var NoS 69, "Joleklokke over jorda". Den kan godt brukast på andre juledag (men, så langt det er mogeleg, helst i den opphavlege tekstforma, som kjem tilbake i nye salmeboka, for NoS-komiteen reviderte teksten hardare enn han tålte). Frå Salmar 97 ber Arnfinn Harams omsetjing "Djupaste mørker" (S97 4) og Ellingsens salme "Det finnes en dyrebær

rose" (S97 10) med seg både ljøs og mørker frå juleevangeliet. Generelt er julesalmane meir komplekse enn juleforkynninga ofte kan verte, så det er mykje å ta av, og mykje å late seg inspirere og utfordre av.

PER KRISTIAN SÆTRE
Kapellan i Jar

Romjulsøndagen

30. desember 2012

Prekentekest: Lukas 2,25–35

Lesetekster: Jes 66,10–13; Rom 11, 33–36

Liturgisk farge: Hvit.

Til dagen

Søndagen mellom jul og nyttår har nå fått navnet Romjuls søndagen i stedet for søndag etter jul. I møtet mellom Jesus, hans foreldre og den gamle Simeon i templet gir dagen rom for ettertanke og undring over åpenbaringen, etter festen og feiringen juledagene.

Til teksten

Denne teksten har også etter 1977-ordningen vært henvist plass på søndag etter jul, men da også i sammenheng med den videre fortellingen om Anna Fanuelsdatters møte med Jesus og hans foreldre. De versene er nå blitt selvstendig prekentekest etter 2. rekke. Tekstene om Simeon og Anna i templet hører også hjemme 40 dager etter Jesus fødsel, 2. februar, ved Kyndelsmesse. Rent ytre sett er møtet mellom den aldrende Simeon og Jesus-barnet og foreldrene hans, et rørende møte mellom mennesker. Under overflaten gir teksten oss innblikk i en hel frelseshistorie.

I henhold til Det gamle testaments lovregler for rituell renhet (3 Mos 12,1–8) ble en kvinne regnet som uren i 40 dager etter å ha født en sønn og 80 dager etter å ha født en datter. Etter dette skulle det bringes prestene et årsgammelt lam som brennoffer og en dueunge eller en turteldue til syndoffer. Dersom de var fattige, kunne det være to fugler. Maria og Josef fulgte forskriftene i Moseloven og bar derfor også Jesus frem i templet. Den førstefødte var regnet som å tilhøre Gud (2 Mos 13,2).

Om Simeon får vi vite at han bor i Jerusalem; han er rettskaffen og gudfryktig; han ventet på Israels trøst; Den hellige ånd var over ham og ledet ham til templet. Noe mer om ham får vi ikke vite, men ut fra den videre dialogen regner vi med at Simeon er en aldrende mann. "Rettskaffen og gudfryktig" forteller noe om den ærefrykt Simeon hadde overfor Gud og Guds bud og forskrifter. Simeon ventet på "Israels trøst". Det er ikke en trøst i psykologisk forstand, men konkret trøst i møtet med "Herrens salvede". Se Jes 40,1! Den hellige ånd var tydelig

virksom i Simeons liv. For det første hadde Simeon fått en åpenbaring om at han ikke skulle dø før han hadde sett Messias. For det andre lot han seg lede av Ånden inn i templet på det tidspunkt da Jesu foreldre kom dit med Jesus. Simeon kunne også gjenkjenne Jesus, og han lovpriste Gud og talte profetisk om barnet – alt under Åndens inspirasjon (Engelsviken/Granerud: Fortolkning til Lukasevan-geliet). Ånden var virksom i hans liv! Dette øyeblikket da han kunne ta den ventede Messias i sine armer, hadde han ventet på. Øyeblikket åpner for Simeons lovsang (*Nunc dimittis*), lovsangen som bes kveld etter kveld i kirker over hele verden: "Herre, nå lar du din tjener fare..." "Fare" – *apolyein* som her er verbet, oversettes gjerne med løslates eller dimitteres. Nå kan Simeon dimitteres fra tjenesten! "For mine øyne har sett din frelse..." Guds frelse er blitt gjort helt konkret i og gjennom det barnet han nå står med i armene. Det er ikke tilfeldig at stedet for dette møtet er templet, Israels hjerte og sentrum. Det øyeblikket da Simeon står med barnet, er en frelseshistorisk begivenhet med røtter tilbake til løftet til Abram (1 Mos 12, 1–3). O. Skjevesland ("Det levende vannet", 2012) beskriver møtet i templet slik: "Her møter den gamle pakts profetier den nye pakts oppfyllelse." Møtet mellom Simeon og Jesus-barnet blir en forening av de profetiske løftene og oppfyllelsen av dem. Det er et innholdsrikt møte! Jesus kommer med noe helt nytt, men står i en forbindelse med den gamle pakt og den gamle pakts orden.

Det er ikke rart at foreldrene undret seg. I det Simeon videre sier til Maria, får vi det første innblikket i Jesus som den lidende Messias. Simeon forutser Jesu lidelse og beskriver hvordan Jesu person og budskap setter skiller mellom mennesker. Noen faller, og noen blir reddet ved ham.

Til prekenen.

Hellig lengsel. "Simeon hadde ventet et helt liv. Holdt ut og håpet, ventet og spurt, oppøvet sin lydhørhet. Han hadde sett unge foreldre komme og gå med sine nyfødte, men ingen av dem var Ham. Ham som Skaperen ville legge i våre hender, om mulig med ennå større omhet enn noe annet menneskebarn. Simeon kjente at hans egen flamme var i ferd med å brenne ut. Han fant ikke den

han lengtet etter å få se. Inntil denne dagen. Da hører han Åndens stemme: Se Simeon! Der! Simeon får hvisket det rett i øret, slik Johannes døperen senere også fikk det: Se ham, se lenge nok, la deg forvandle! I dette menneskebarnet er Skapere selv blitt en av oss. Dette blikket slipper deg aldri igjen." Ellen Merete Wilkens Finnseth beskriver Simeons lengsel og glede i Magasinet Strek. Lengselen etter frelse, lengselen etter trøst drev Simeon til et gudfryktig og rett-skaffent liv. Det høres så lovisk ut, men det var ikke det for Simeon. Det var ikke det å gjøre rett som var drivkraften hans. Han tjente Gud fordi han lengtet etter å se Guds løfter oppfylt. Og Simeon fikk lønn for strevet. Der, ved porten mellom liv og død, oppfylles Simeons lengsel.

Å møte Trøsten. Alderdommen er for mange en vanskelig fase. Hallesby sa det så sterkt at: "Alderdommen er visst den klasse i Guds skole som er vanskeligere enn alle andre." Kanskje den aldrende Simeon denne søndagen også kan være til trøst og oppmuntring for noen som kjenner nettopp på alderdommens utfordringer. Den tysk-amerikanske psykoanalytiker Erik Erikson beskriver menneskets psykososiale utvikling i åtte faser, hvor den åttende og siste, alderdommen, oppleves med fortvilelse eller integritet. I denne fasen finnes det mye fattig trøst, men bare en Trøst som hjelper. Den som har møtt Trøsten, Israels trøst, i Herrens salvede, Messias, blir reisekar, kan tillate seg å slippe dette livet. Slik var det også for Simeon. Han fikk se Trøsten og kjente seg med ett klar for avreise. For den som har vært i militæret er ordet "dimittere" kjent. Jeg kan tenke meg at det er en følelse av lettelse forbundet med å få en dimittering, i hvert fall når opplevelsen av å ha fullført oppdraget er til stede.

Livet ved Ånden. Simeon hadde levd sitt liv med en lengsel etter Israels trøst, etter Herrens salvede. "Den hellige ånd var over ham," forteller Lukas. Innblikket vi får i hvordan Ånden leder og virker i Simeons liv, kan skape undring, men denne søndagen tenker jeg det også er dagen for å snakke om Åndens virke i mitt liv. Ved Ånden ble han ledet rent fysisk, og ved Ånden fikk han en profetisk åpenbaring, og ved Ånden talte han profetisk om barnet som foreldrene kom med. Var dette noe som bare Simeon opplevde, eller kan også jeg oppleve

Åndens konkrete ledelse og tale? Hvordan leder Ånden hos oss? Einar Lundby var en mann som konkret opplevde Åndens ledelse, men han var også tydelig på at det ikke var noe som var spesielt for ham. Det handler om å innstille lyttefrekvensen på det Ånden sier til meg. For Ånden leder også i dag! Også den profetiske tjeneste er et nedprioritert tema på mange prekestoler. Slik Simeon ser inn i Jesu og Marias fremtid, kan også Ånden i dag lede til å se inn i fremtiden. Profetiene må bare prøves på Guds ord. Det handler om å lytte til hva Ånden sier til oss i dag. Det har vært begått feiltrinn. Det er mennesker som har tatt feil, som har lyttet til sin egen stemme i stedet for til Åndens stemme, men vi må ikke bli så redde for å trå feil at vi ikke lytter til det Ånden sier. Simeons liv er verd etterfølgelse. Han levde et liv i Ånden og gikk på det.

Den søte fortellingen og dens sverd. Det er en søt fortelling. Vi kan få assosiasjoner til en bestefar som for første gang får holde barnebarnet sitt. Og ytre sett er fortellingen søt, men undertonen er alvorlig. Jesu er satt til fall og oppreisning. Jesu komme skaper skiller mellom mennesker. Det er ikke behagelig. Det er langt fra den søte julefortellingen vi helst vil fortelle. Men det er budskapet: Noen faller ved Jesus, mens andre blir reddet. Det blir et valg for den enkelte. Det er et rått og brutalt budskap.

Hva gjør vi med Jesus? Det er en ufattelig kjærlighet og omsorg i det øyeblikket da Simeon løfter Jesus-barnet opp i sine armer. Han løfter det opp og lar lovprisningen strømme ut av munnen hans. La oss gjøre med Jesus som Simeon: La oss løfte ham opp og la lovprisningen være det som kommer ut av munnen vår!

August Bolstad beskriver øyeblikket slik i "Understemmer – meditasjoner over bibelske øyeblikk":

*Mine øyne ser dine tegn, Herre
Dine forferdelige tegn
Dine håpefulle tegn
Fall
Oppreisning
Mitt fall er stort
Min oppreisning er enda større*

Jeg vil bli som Simeon, den gamle
 Trygg vil jeg ta Kristus i mine armer
 og se
 Min tanke vet det ikke
 Min tanke forstår det ikke
 Men jeg ser –
 og undres

Hvem ser forkynnernes ord?
 Vi hører bare deres skingrende ul
 for troen kommer av hørselen
 Sitt stille på benkene og hør

Men altertavlen kan vi ikke høre

Salmer.

Denne søndagen er det lovsangen som lyder fra salmeboka. Og salmeforslagene blir som følger:

NoS 66 Gud sin egen sønn oss gav ("Derfor går et lovsangshav over verden vide").

NoS 46 Nå er frelsens dag opprunnet.

NoS 38 Det hev ei rose sprunge.

NoS 63 No koma Guds englar ("Vår fredsfyrste høgt vere lova!").

ELIN LUNDE

Studentprest, Menighetsfakultetet

FRA BISPEDØMME- RÅDENE

SØKERE

Oslo bispedømme

Domprost i Oslo, søkerliste:

Akerø, Hans Arne, seksjonssjef for gudstjenesteliv og kultur, Oslo

Huuse, Ole-Johannes, generalsekretær, Oslo

Morvik, Eigil, direktør, Heggedal

Naterstad, Inger Anne, praksisveileder, Oslo

Norderval, Øyvind, professor, Oslo

Riedl, Nils Jøran, studentprest, Handelshøgskolen BI, Oslo

Rø, John Egil, sokneprest i Ullern, Oslo

Theis, Leif Jarle, daglig leder, Kolltveit

Thorsen, Elisabeth, timelærer i praktisk teologi, Oslo

Wirgenes, Paul Erik, prosjektleder ny kirkeordning, Hosle

Unntatt offentlighet

Unntatt offentlighet

TILSETTINGER

Agder og Telemark bispedømme

Agder og Telemark bispedømmeråd har i møte 9. oktober 2012 gjort følgende tilsetting:

Rolf Martin Synnes blei tilsett som sokneprest i Mandal prosti med Valle, Spangereid og Vigmostad sokn som tenestestad.

Han har teke i mot stillinga.

Stavanger bispedømme

Stavanger bispedømmeråd gjorde vedtak 22.10. 2012 i sak BDR 056/12 om å tilsetja Sigrud Sigmundstad som prost i Ryfylke prosti i Stavanger bispedømme

Den tilsette har skriffileg bekrefta at hun tar imot stillinga.

Avsender:
Luther Forlag
Grensen 3
0159 OSLO

UTKOMMER annenhver uke på Luther Forlag og redigeres av professor Harald Hegstad (ansv.), sokneprest Sunniva Gylver, universitetslektor Sjur Isaksen og prost Kristin Moen Saxegaard.
Redaksjonssekretær: Eyolf Berg

ALLE HENVENDELSER rettes til:

Luthersk Kirketidende v/Eyolf Berg
Luther Forlag
Grensen 3
0159 OSLO.
Tlf. 91 17 65 37.
E-post: redaksjon.lk@lutherforlag.no

INTERNETT: www.lutherskkirketidende.no

ARTIKLER OG LESERINNLEGG til Luthersk Kirketidende mottas med takk og sendes på e-post til ovenstående adresse.

Pris kr. 550,- pr. år for Norge. Utlandet kr. 750,- pr. år.
Abonnementet inkluderer Tidsskrift for Praktisk Teologi (2 numre pr. år).
Kontonummer: 3000.14.73669
Abonnementet løper til det sies opp skriftlig (brev eller e-post).

ANNONSEPRISER

Det er muligheter for følgende 7 annonsemøduler i LK:

1. *1/2 kvartside* (Høyde 42 mm, bredde 61 mm) kr 750,- +mva
 2. *Kvartside* (Høyde 42 mm, bredde 127 mm) kr. 1 000,- +mva
 3. *Halvside* (Høyde 177 mm, bredde 61 mm) kr. 2 000,- +mva
 4. *Halvside* (Høyde 85 mm, bredde 127 mm) kr. 2 000,- +mva
 5. *3/4 side* (Høyde 130 mm, bredde 127 mm) kr 2 500,- +mva
 6. *Helside* (Høyde 177 mm, bredde 127 mm) kr. 3 000,- +mva
 7. *Dobbelside* (Høyde 177 mm, bredde 2x127 mm) kr. 5 000,- +mva
- Overstående priser gjelder s/hv-annonser. Tillegg for farger: kr. 1 500,- +mva

ISSN 0332-5431

